ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

Абашнік В.О.
кандидат філософських наук,
доктор філософії, завідувач кафедри
гуманітарних та фундаментальних
юридичних дисциплін ХЕПУ

Юридичні та філософські зв'язки ХЕПУ з ФРН

В рамках дослідницької стипендії німецького Фонду Олександра фон Гумбольдта (Forschungsstipendium der Alexander von Humboldt-Stiftung, Bonn) завідувач кафедри гуманітарних та фундаментальних юридичних дисциплін ХЕПУ Володимир Абашнік у зимовому семестрі 2007/2008рр. та у літньому семестрі 2008р. мав змогу працювати у Мюнхенському університеті імені Людвіга Максиміліана та Бременському університеті над філософсько-правовою темою сприйняття німецької класичної філософії (Канта, Фіхте, Шеллінга та Гегеля) в Україні та Росії за останні 200 років.

Під час цього наукового стажування Абашнік В.О. виступив у різних німецьких університетах з доповідями на тему рецепції філософії Й.Г. Фіхте (1762-1814рр.) в Україні та Росії. Серед цих доповідей були, зокрема: «Філософія Й.Г. Фіхте в Росії та Україні» (28 листопада 2007р., конференція стипендіатів Фонду О. фон Гумбольдта, Гіссенський університет ім. Юстуса Лібіха), «Назад до Фіхте та його точного і непохитного ідеалізму! Філософія Фіхте в Росії та Україні на початку 1900-х років» (10 січня 2008р., запрошена доповідь у Бременському університеті, за організації професора та директора кафедри ЮНЕСКО Ганса Йорга Зандкюлера) [1], «Рецепція політичної філософії Фіхте в Росії та Україні під час Першої світової війни» (29 січня 2008р., колоквіум в Департаменті філософії, логіки та наукової теорії Мюнхенського університету ім. Л. Максиміліана, за організації професора Гюнтера Цьоллера), «Й.Г. Фіхте та національна ідентичність в українській політичній думці» (18 травня 2008р., Міжнародна конференція на тему «Як виникає ідентичність? Індивідуум, нація та Європа у політичному мисленні Фіхте», за організації Міжнародного товариства ім. Й.Г.

Фіхте у Бароковому замку Рамменау, Саксонія), «Впливи Йєнських філософів (Фіхте, Шеллінг, Шад, Гегель) в Україні» (28 червня 2008р, запрошена доповідь в Інституті Філософії Йєнського університету імені Фрідріха Шіллера з нагоди 450-річчя заснування цього університету), «Свобода, реалізація свободи… стоїть на порядку денному історії! Михайло Бакунін та Й.Г. Фіхте» (10 червня 2008р., колоквіум у Департаменті філософії, логіки та наукової теорії Мюнхенського університету ім. Л. Максиміліана).

Крім цих та інших виступів й роботи над написанням дослідження з названої теми, Абашнік В.О. взяв участь у дискусіях декількох наукових форумів, які пройшли у Мюнхені. Серед них слід назвати Міжнародну конференцію з нагоди 200-річчя промови Шеллінга «Про відношення образотворчих мистецтв до природи» (1807р.), яка відбулася 11 та 12 жовтня 2007р. у Баварській Академії наук (Bayerische Akademie der Wissenschaften) за організації Міжнародного товариства ім. Ф.В.Й. Шеллінга та Комісії ім.Шеллінга при Баварській Академії наук, та Міжнародний симпозиум на тему «Перенесені початки. Імперські фігурації на початку 1800-х років», який пройшов 9 січня 2008р. у Мюнхенському Німфенбурзькому замку за організації місцевих професорів Барбари Фінкен (Barbara Vinken), Тобіаса Дьорінга (Tobias Doering) та Гюнтера Цьоллера (Guenter Zoeller) та за підтримки Фонду Карла Фрідріха фон Сіменса (Carl Friedrich von Siemens Stiftung).

Більш детальніше слід зупинитися на одному важливому симпозиумі, в якому також взяв участь Абашнік В.О., а саме – на Міжнародному симпозіумі на тему «Освіта як засіб та самоціль. До актуальності освітніх концепцій німецької класичної філософії», який проходив 12 та 13 березня 2008р. у Мюнхенському Німфенбургському замку. Цей симпозіум організував Філософський факультет Мюнхенського університету ім. Л. Максиміліана за підтримки «Фонду Карла Фрідріха фон Сіменса» та «Мюнхенського-університетського товариства» (Muenchner Universitaetsge - sellschaft). Серед його учасників більшість складали представники ФРН та по одному - з Австрії, Нідерландів та України. Доповідачі сконцентрували свою увагу на актуальності освітньої проблематики в ракурсі відповідних концепцій представників німецької класичної філософії (Канта, Фіхте, Шеллінга, Гегеля).

Так, у першій доповіді професор Андреа Ессер (Andrea Esser) з Марбурзького університету говорила на тему «Розум у

ході розвитку. Освіта як ціль та самоціль у І. Канта». Далі, професор Пауль Ціхе (Paul Ziche) з університету Утрехт (Нідерланди) сконцентрував увагу присутніх на темі «Виховання та освіти генія. Ф.В.Й. Шеллінг та освіта з метою розвитку інноваційних здібностей». Відомий дослідник філософії Гегеля професор Томас С. Гоффман (Thomas S. Hoffmann) з Боннського університету виступив з доповіддю «Освіта та розламана єдність. До діалектики освіти за Гегелем». Нарешті, вечірня доповідь першого дня роботи симпозіуму, яку проголосив науковий керівник Фонду Карла Фрідріха фон Сіменса та професор Мюнхенського університету Ганс Майєр (Hans Maier), була присвячена темі «Освітні реформи на Сході та Заході Німеччини: спроба підсумку». В дискусіях першого дня цього симпозіуму взяли участь авторитетні мюнхенські філософи, зокрема колишній Президент Міжнародного Товариства імені Шеллінга, емеритований професор Вільгельм Г. Якобс (Wilhelm G. Jacobs), відомий також українському та російському читачеві завдяки деяким перекладам [2].

Серед доповідей першого дня симпозіуму слід також відзначити доповідь професора Мюнхенського університету Гюнтера Цьоллера (Guenter Zoeller) на тему «Освіта людини. Державно-політичне виховання у пізній творчості Й.Г. Фіхте». Цей автор має авторитет серед науковців всього світу, оскільки після захисту дисертації в Німеччині довгий час працював директором Інституту філософії в університеті Айови (США), а також виступав з доповідями та лекціями в Австралії, Новій Зеландії, Кореї, Японії, Південно-Африканській республіці, Росії та багатьох країнах Європи й Південної Америки. Професор Г. Цьоллер відомий також харківським та українським читачам завдяки перекладам його робіт [3].

Другого дня на симпозіумі спочатку виступив відомий австрійський науковець Конрад Пауль Ліссманн (Konrad Paul Liessmann) з Віденського університету (Австрія) з доповіддю на тему «Місця життєвої необхідності? Про сьогодення наших освітніх закладів», де зупинився на особливостях роботи освітніх закладів всіх рівнів від дитячого виховання до вищої університетської освіти. Далі, професор Аксель Гуттер (Axel Hutter) з Мюнхенського університету ім. Л. Максиміліана, який був одним із співорганізаторів симпозіуму, говорив на тему «Напівосвіта. Чи є напівправда повністю неправда?». Зокрема, цей доповідач наголосив на

тому, що головним ворогом освіти є не «неосвідченість», яку можна подолати, а саме - «напівосвіта», «напівосвідченість» та «напівосвідчені» люди, які наважуються надавати поради й цим здебільшого шкодять суспільству.

Завершила цей симпозіум доповідь відомого мюнхенського науковця та політика Юліана Ніда-Рюмеліна (Julian Nida-Ruemelin) на тему «Старі освітні ідеали та нові виклики перед європейськими університетами». Цей доповідач виступив за актуалізацію відомої «Гумбольдтівської моделі освіти», згідно з якою університет повинен мати автономію і поєднувати у собі викладання та дослідження. Така університетська автономія, з одного боку, повинна гарантуватися державними та іншими реурсами, а з іншого – дотриманням визначених правових та етичних правил (норм) існування університету. При цьому Ю. Ніда-Рюмелін досить критично виказав свою позицію щодо особливостей Болонської моделі у застосуванні до філософської освіти, оскільки він вбачає в «кредитно-модульній системі» крок назад в порівнянні з освітою вільної та творчої людини. Слід вказати ще на те, що також цей німецький професор відомий українському читачеві за перекладами його робіт з філософії та етики [4].

В дискусіях після доповідей та в заключній дискусії цього симпозіуму взяв участь також Абашнік В.О., який звернув увагу учасників, а також відповів на запитання учасників цього симпозіуму стосовно останніх тенденцій університетської освіти в Україні, зокрема у Харківському регіоні та у Харківському економіко-правовому університеті (ХЕПУ), в ракурсі вимог Болонського процесу.

Крім цього, Абашнік В.О. взяв участь в дискусіях під час наступних наукових форумів, які пройшли в баварській столиці з нагоди 850-річчя заснування міста Мюнхена: «Релігійний плюралізм сьогодні: Нова роль релігій у публічному просторі?» (27 червня 2008р., за участі професора політичної теорії та філософії Ю. Ніди-Рюмеліна та професора систематичної теології та етики Фрідріха Вільгельма Графа (Friedrich Wilhelm Graf) з Мюнхена), «Солідарність та/чи ринок. До етики соціальної безпеки» (3 червня 2008р., за участі професора Ю. Ніди-Рюмеліна та професора Берта Рюрупа (Bert Ruerup) з Дармштадту), «Економічна конституція та право державних замовлень: впливи Ліссабонського договору на

забезпечення існування та систему заготівель» (4 липня 2008р., за участі професора публічного права та філософії держави Петера М. Хубера (Peter M. Huber) з Мюнхенського дослідницького центру права європейської інтеграції), «Техніка як виклик філософії» (19 липня 2008р., за участі професора Гюнтера Цьоллера з Мюнхена), «Власний Бог. Здібність до миру та потенціал насилля релігій» (23 червня 2008р., за участі відомого професора соціології Мюнхенського університету ім. Л. Максиміліана та Лондонської Школи економіки та політичних наук Ульріха Бека (Ulrich Beck) та цикл лекцій і дискусій «Теорія колективних рішень», які проходили в червні 2008р. за участі професора Вульфа Гертнера (Wulf Gaertner) з відомої Лондонської Школи економіки та політичних наук.

В рамках доповідей та дискусій «Форуму з етики» (Ethik Forum) при Мюнхенському університеті ім. Л. Максиміліана та «Мюнхенського компетентного центру з етики» (МКЕ), в якому дискутуються актуальні теми прикладної етики, тобто етики в рамках всіх наукових дисциплін, Абашнік В.О. взяв участь у наступних семінарах та симпозіумах: «Етика відповідальності. Усунення роз'єднаності між релігією та політикою» (19 червня 2008р., за участі професора Томаса Ексворзіа (Thomas S. Axworthy) з Центру вивчення демократії при Королівському університеті, Великобританія), «Права людини» (3 липня 2008р., за участі професора політичних наук Фульвіо Лонгато (Fulvio Longato), Університет Трієст, Італія), «Що дає етиці економічна етика?» (17 липня 2008р., за участі професора економіки Карла Хоманна (Karl Homann), Мюнхен) та «Співіснування культур в епоху глобалізації» (24 січня 2008р., за участі професора філософії Отфріда Гьоффе (Otfried Hoeffe) з Тюбінгенського університету). До речі, останній автор, який неодноразово був з доповідями в Україні, на прикладі історичних зразків «мирного об'єднання народів ірокезів» та римського міжнародного права (ius gentium) продемонстрував можливість міжкультурного правового дискурсу. Крім цього, цей доповідач розкритикував спрощене розуміння глобалізаці лише у економічному аспекті, й наполягав на врахуванні інших сфер суспільного розвитку та виступив за справедливий «світовий правовий порядок» (Weltrechtsordnung) й «федеративну світову республіку» (foederale Weltrepublik).

Також Абашнік В.О. взяв участь у Міжнародному юридичному симпозіумі на тему «Баварська конституція 1808р.», який пройшов з 27 по 29 лютого 2009р. у Баварській Академії наук (Мюнхен) за організації Баварського земельного парламенту (Ландтагу), Баварського Народного Фонду та Комісії з Баварської земельної історії при Баварській АН. Цей симпозіум проходив в рамках ювілейних свят з нагоди 200-річчя Баварської конституції 1808р., серед яких також була тематична виставка «Становлення Баварії як конституційної держави» у Баварському Державному архіві (з 21 лютого по 4 травня 2008р.). У своїх привітальних промовах Президент Баварської АН професор Дітмар Вілловайт (Dietmar Willoweit) та Голова історичної комісії Баварської історії АН професор Алоіс Шмід (Alois Schmid) наголосили на важливості цієї першої Баварської конституції, яка закріпила перші демократичні принципи тоді новоствореного «Королівства Баварії». Після цього Президент Баварського Ландтагу Алоіс Глюк (Alois Glueck) зробив доповідь на тему «Німецький федералізм: історичний релікт чи модель майбутнього?», Перший день цього симпозіуму завершився презентацією книги «Баварський Ландтаг (1918/19-1933рр.)» Йоахіма Лілли (Joachim Lilla) та святковим прийомом учасників у Баварському Ландтазі. Другий день симпозіму був присвячений доповідям щодо конституційного розвитку кінця 18-го та початку 19-го століть взагалі. Серед таких доповідей слід виділити наступні: «Європейські конституційні дискусії у 18-му столітті» професора Ульріке Мюссіг (Ulrike Muessig) з університету Пассау (ФРН), «Конституційний розвиток у Австрії перед революцією 1848р.» професора Вільгельма Браунедера (Wilhelm Brauneder) з Віденського університету (Австрія), «Розвиток конституції у наполеонівський період у Франції» професора Мішеля Керотре (Michel Kerautret) з Парижу (Франція), «Між стагнацією та модернізацією. Шлях Саксонії до Конституції 1831р.» професора Вінфріда Мюллера (Winfried Mueller) з Дрезденського університету (ФРН) та «Конституційні дискусії у Пруссії в 1800рр.» професора Вольфганга Нойгебауера (Wolfgang Neugebauer) з Вюрцбурзького університету (ФРН). Третій день цього симпозіуму був повністю присвячений становленню та розвитку Баварських конституцій 1808р та 1818рр. У цьому відношенні слід назвати доповіді «Виникнення Баварської Конституції 1808р.» професора Германна

Румшьоттеля (Hermann Rumschoettel) з Мюнхенського університету ім. Л. Максиміліана, «Право та адміністрація Королівства Баварія у Конституції 1808р.» професора Райнгарда Штаубера (Reinhard Stauber) з Клагенфуртського університету (Австрія), «Реформа та нація у Баварії. Від Конституції 1808р. до Конституції 1818р.» професора Карла Мьокля (Karl Moeckl) з Бамберзького університету (ФРН).

Нарешті, слід також сказати, що завідувач кафедри гуманітарних та фундаментальних юридичних дисциплін ХЕПУ, доктор філософії Абашнік В.О. мав честь бути запрошеним 24 червня 2008р. на святковий прийом стипендіатів Фонду Олександра фон Гумбольдта до резиденції Федерального Президента Німеччини (Берлінський Замок Беллевю, Schloss Bellevue), пана професора, доктора Хорста Кьолера (Horst Koehler) та мав змогу під час цього прийому представитися панові президентові та його дружині і сказати декілька слів про тему свого наукового дослідження та Харківський економіко-правовий університет.

Примітки:

1) Цей німецький філософ відомий українському та російському читачеві завдяки деяким перекладам його творів. Зокрема, див.: Ганс-Йорг Зандкюлер (Бремен, ФРГ): Плюрализм, культуры знания, транскультурность и право (Перевел с нем. Владимир Абашник) // Філософія людського спілкування: Філософія, Психологія, Соціальна комунікація / Щорічний науково-практичний філософський журнал. – Харків: ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2009. - №1, С. 107-117.

2) Див., зокрема: Якобс, Вильгельм Г. (Мюнхен, ФРГ): Способность силы суждения и разум (Перевел с нем. Владимир Абашник) // Проблема раціональності наприкінці XX століття. Матеріали V Харківських міжнародних Сковородинівських читань (29-30 вересня 1998р.) - Харків: Університет внутрішніх справ, 1998. - С. 211-220.

3) Див., наприклад: Цёллер, Гюнтер (Мюнхен, ФРГ): Теория воли в Наукоучении нова методо Фихте (Перевел с нем. Владимир Абашник) // Проблема свободи у теоретичній та практичній філософії. Матеріали X Харківських міжнародних Сковородинівських читань (26-27.09.2003 року). В 2 ч. - Харків: “Екограф”, 2003. - Ч. 1. - С. 97-103.

4) Див., зокрема: Ніда-Рюмелін, Юліан (Мюнхен, ФРН): Слабкість волі та відповідальність за свої вчинки (Переклав з нім. Володимир Абашнік) // Проблема свободи у теоретичній та практичній філософії. Матеріали X Харківських міжнародних Сковородинівських читань (26-27.09.2003 року). - В 2 ч. - Харків: “Екограф”, 2003. - Ч 2. - С. 59-66.